

dyrgødningen svarende til 5 måneders tilførsel mod 6 måneder for de større besætninger. Produktionstilpasningen skal ske ved reduktion af brugerfamiliens egen arbejdskraft. Da produktiviteten, målt ved lønningsevnen pr. time, er lav på grund af såvel størrelses- som alders-effekt må en reduktion som hovedregel skønnes at være et privatøkonomisk lige så godt alternativ som at gennemføre nødvendige miljøinvesteringer.

Blandt de ældre brugere på bedrifter med mindst 20 husdyrenheder havde knap 4.000 bedrifter fremmed medhjælp svarende til mindst en halv helårsarbejder. Det må skønnes, at tilpasningen til en mindre produktion fuldt ud kan ske ved reduktion af den lønede medhjælp, således at den privatøkonomiske effekt for brugerfamilien for mange af bedrifternes vedkommende vil være lille. Det må dog påpeges, at der også vil være en del bedrifter i denne gruppe, hvor produktiviteten er høj, og hvor en fortsat produktion vil være det bedste alternativ trods krav om miljøinvesteringer.

Tilbage blandt de ældre brugere var der godt 14.000 bedrifter, hvor husdyrholdet udgjorde mindst 20 husdyrenheder og produktionen altovervejende var baseret på familiens egen arbejdskraft. Den gennemsnitlige husdyrbestand udgjorde 38 husdyrenheder og landbrugsarealet 29 ha. Familiens samlede arbejdsindsats lå på 2.350 timer pr. bedrift. Brugerens gennemsnitsalder lå på 57 år, hvilket var den laveste gennemsnitsalder blandt de omtalte grupper. Denne gruppe vil uden tvivl blive mest generet af krav om miljøinvesteringer, idet landbruget her udgør familiens hovedindtjening, mens der samtidig er usikkerhed overfor langsigtede investeringer på grund af brugerens alder. Samtidig med at alternativ beskæftigelse for denne gruppe stort set ikke forekommer, vil det på grund af lavt effektivitetsniveau og kort tidshorizont blive svært for gruppen at forrente og afskrive miljøinvesteringer, medmindre bedriften senere kan sælges med fortsat animalsk produktion for øje. Ved driftsårets udgang 1985-86 lå gældsprocenten for denne gruppe på 38 mod 45 pct. for alle landbrug.

Hvorvidt en reduktion af de ældre brugeres animalske produktion vil påvirke landbrugets samlede kvælstoftilførsel til jorden, vil afhænge af en eventuel sædskifteomlægning samt et eventuelt fald i den samlede

animalske produktion. På grund af mælkekvoteringen forventes en uændret samlet mælkeproduktion og dermed også uændret grovfoderareal for den samlede landbrugssektor uanset stigende krav til miljøinvesteringer. Hvis det antages, at de ældre brugere reducerer deres animalske produktion uden at ændre det nuværende forhold mellem kvæg- og svinesektor m.v., må det skønnes, at tilførslen af landbrugets samlede naturgødning vil falde med 8 pct.

Spørgsmål H 62:

»Der udbedes en vurdering af usikkerheden med hensyn til effekten og de tidsmæssige aspekter af de enkelte foranstaltninger i relation til landbrugets kvælstofudledning i lyset af blandt andet ekspertgruppens rapport fra december 1986.«

Svar:

Det fremgår af regeringens handlingsplan, at der er varierende, ofte betydelig usikkerhed om kilderne til udledningen af kvælstof og fosfor. For landbrugets vedkommende fremhæves det videre, at udledningen varierer fra år til år afhængig af vejforholdene.

Det fremgår også, at der er usikkerhed med hensyn til udvaskningseffekten og tidshorizonten for indsatsen. Det fremgår ligeledes, at udvaskningsreduktionen fra markerne først kan opnås fuldt ud over en årrække på grund af den kvælstofpulje, der indgår som »mellemed« mellem kvælstofoptagelse og kvælstofafgivelse.

Forud for udarbejdelsen af handlingsplanen undersøgte en ekspertgruppe blandt andet disse problemer i forbindelse med, at den udarbejdede den nævnte rapport med en vurdering af mulige initiativer til nedbringelse af udvaskningen af kvælstof fra landbruget.

Ekspertgruppen forsøgte at lade usikkerheden i beregningerne være »så ens som muligt« for at undgå, at der opstod en systematisk foredrøjning af tallene i den ene eller den anden retning. På grund af usikkerheden blev tallene afrundet til nærmeste 5.000 eller 10.000 tons.

En forudsætning for effekten af de foreslåede foranstaltninger var en optimal effekt for hver enkelt foranstaltning, hvilket i en del tilfælde er meget ambitiøst.